

TURK YURDU

"DİLDE, FİKİRDE, İŞTE BİRLİK"

TÜRK DÜNYASINDAN ESİNTİLER - II

94

YIL

TÜRK YURDU

Türk Ocakları Genel Merkezi Aylık Yayın Organıdır

Yayımlayan

Türk Ocakları Basın, Yayın ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi

Sahibi

Türk Ocakları Genel Merkezi Adına
Nuri GÜRGÜR

Genel Yayın Müdürü

Prof. Dr. M. Çağatay ÖZDEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Necmeddin SEFERCİOĞLU

Yayın Kurulu

Yard. Doç. Dr. Eriman TOPBAŞ

Dr. Fahri ATASOY • Dr. Lütfü ŞEHİVAROĞLU

Doç. Dr. M. Fatih KIRIŞÇIOĞLU • Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN

Ömer ÖZCAN • Yard. Doç. Dr. Serdar SAĞLAM • Prof. Dr. Özcan YENİÇERİ

Dr. Süleyman ERYİĞİT • Yard. Doç. Dr. Yakup DELİÖMEROĞLU

Yard. Doç. Dr. Yunus KOÇ • Yücel HACALOĞLU

Akademik Danışman ve Hakem Kurulu

Prof. Dr. Ali GÜLER (İzmit Baysal Ü.)

Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN (Muğla Ü.)

Prof. Dr. Bahadeddin YEDİİLDİZ (ETÜ Ü.)

Prof. Dr. Bayram KODAMAN (Süleyman Demirel Ü.)

Prof. Dr. Dursun YILDIRIM (Hacettepe Ü.)

Prof. Dr. E. Semih YALÇIN (Gazi Ü.)

Prof. Dr. Feyzullah EROĞLU (Pamukkale Ü.)

Prof. Dr. İsmail YAKIT (S.D.U.)

Prof. Dr. Leyla KARAHAN (Gazi Ü.)

Prof. Dr. M. Cihat ÖZÖNDER (Hacettepe Ü.)

Prof. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ (Gazi Ü.)

Prof. Dr. Mustafa ERKAL (İstanbul Ü.)

Doç. Dr. Necati DEMİR (Cumhuriyet Ü.)

Prof. Dr. Salim CÖHÇE (İnönü Ü.)

Prof. Dr. Şerif AKTAŞ (Gazi Ü.)

Prof. Dr. Ülker AKKUTAY (Gazi Ü.)

Büro

Yaşar GİRGİN

İdare Yeri

Sezenler Sokağı 4/12 Sıhhiye-ANKARA

Tel-Belgegeçer: (0312) 229 69 74

Yazışma Adresi

P.K. 429 Yenışehir-ANKARA

el-mek: turkyurdu@turkyurdu.com.tr

turkocaklari@turkyurdu.com.tr

Türk Ocakları el-mek: turkocagi@turkocagi.org.tr

Türk Ocakları Web sitesi: www.turkocagi.org.tr

Türk Yurdu Dergisi İstanbul Satış Noktaları

Kitabevi Çatalçeşme Sk. Nu: 52/A Cağaloğlu / İSTANBUL

Tel: (0312) 512 43 28

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınevi

Mahir İz Cad. Nu: 2 Bağlarbaşı-Uşukdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 651 15 05 - 06

Abone Ücreti

"Türk Ocakları Basın, Yayın ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Türk Yurdu

257311 numaralı posta çeki" hesabına, yurt içi ve yurt dışı havaleler için de

T.C. Ziraat Bankası Necatibey-ANKARA şubesi 6565463-5001 numaralı

banka hesabına yatırılarak, P.K. 429 Yenışehir-ANKARA adresine bilgi verilir.

Yıllık Ferdî Abone: 50 YTL.

Yıllık Kurum ve Kuruluş Abonesi: 100 YTL.

Yurtdışı Abone

Avrupa ülkeleri için: 100 Euro / Diğer ülkeler için: 100 Dolar

Yayınlanan yazıların muhtevasına ait sorumluluk yazarlarına aittir.

Yayınlanacak yazılar üzerinde yazardan müsaade alınarak gerekli

düzeltilmeler yapılabilir. Gönderilen yazılar yayınlanmasın

yayınlanmasın iade edilmez.

Türk Ocakları Merkez Yönetim Kurulu

Başkan : Nuri GÜRGÜR
Başkan Yardımcısı : Prof. Dr. Orhan ARSLAN
Genel Sekreter : Yücel HACALOĞLU
Genel Muhasip : Galip TAMUR
Genel Sekreter Yrd : Kerim ÜNAL
Genel Sekreter Yrd : Dr. Bulent AKSOY
Üye : Prof. Dr. M. Çağatay ÖZDEMİR
Üye : Prof. Dr. İsa ÖZKAN
Üye : Dr. Emrah ŞENEL
Üye : Dr. Mehmet KARABAY
Üye : Dr. Hasan Ali KARASAR

Denetleme Kurulu

Başkan : Prof. Dr. Celal ER
Raporör : Toner ÇİFTÇİ
Üye : Ejendî BARUTÇU

Kapak - Mizanpaç 7 Devre, cilt 25 (57) Baskı
Reptonon Sayı: 215 (576) EVREN YAY. A.Ş.
Tel: (0312) 384 78 51 94 Yıl Tel: (0312) 484 05 05

Kapak resmi Orta Asya'dan Esintiler (TİKA, 2003) kitabından alınmıştır.

İÇİNDEKİLER

Tecdit-i İman Zarureti Nuri GÜRGÜR	2
Kırgızistan'da Diğer Pembe Devrimlere Benzemeyen Siyasi Ayaklanma Salican CİGİTOV	7
İmajla Derçeğin Dansı ve Orta Asyada Bir Çolpan Yıldızı Mehmet ŞİŞMAN	12
Gökçeçiçek - Bir Hun Masalı Hasan KAYIHAN	20
Türkistan İzlenimleri : Kırgızistan Abdülkadir İLGEN	27
Muhaceret Basımından Bir Örnek : Yaş Türkistan Ömer ÖZCAN	37
Reşat Genç İle Türkiyenin Türk Dünyası Politikalarına Genel Bir Bakış Uğur ÜNAL	40
Bakû Günleri Fâtma ÖZKAN	44
Bir Sevda Masalı : Kırgızistan Nergis BIRAY	49
İngiliz Belgelerinde Sadri Maksudi Arsal A Merthan DÜNDAR	54
Rus Tarihi Kaynaklarında Kırgızların Etnik Adlandırılışı Döölötbek SAPARALİYEV	60
"Nece Olduğu Belli Olmayan Bir Mesaj" Veli Savaş YELOK Yavuz KARTALLIOĞLU	64
Ben Bir Türk Aydınıyım Mehmet ÖNAL	67
Önce Türkçe Öğretimi Necati DEMİR	68
Kitap Tanımı	69
Haberler	73
Çizgiler / Serdar SAĞLAM	79

BİR SEVDA MASALI: KIRGIZİSTAN

Nergis BİRAY*

*Tanrım, bir gün acaba, diyebilecek miyim;
-Vuslatın yüzüme nakışladığı nurla-
Bir komşu bahçesine uzanır gibi huzurla
Türkistan'ın toprağına uzandım!" (Y.B.BAKİLER)...*

Bu mısralarda dile getirilen bin yıllık hasret, 1991'de Azerbaycan'a seyahatimizle kısmen noktalanmıştı.

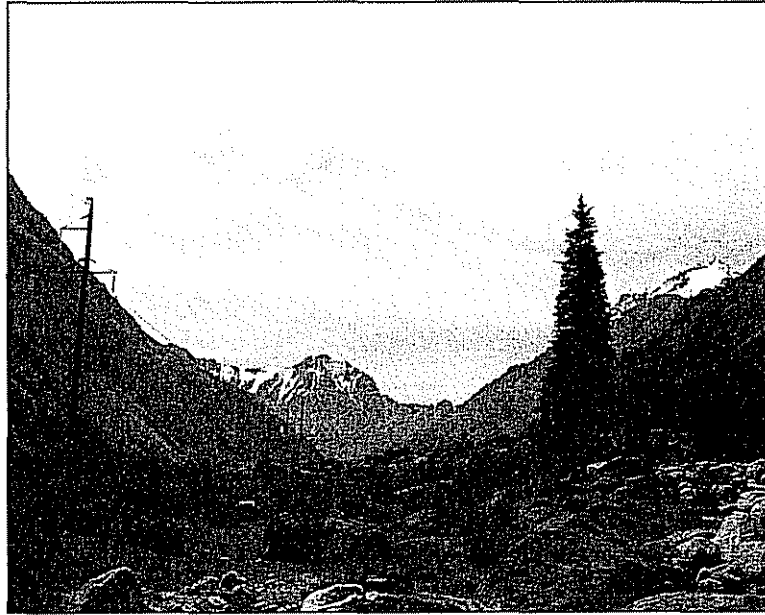
İkinci olarak 2003 yılı Eylül'ünde Kırgızistan topraklarına ayak bastık. Gece yarısı uçaktan inip kalacağımız eve doğru giderken geçtiğimiz Bişkek caddeleri, bana, bu şehrin artık bir Asya ruhuna sahip olmadığını, Avrupalı görünümüne ve ruha ka-

vuştüğünü düşündürdü. Daha sonraları gündüz gözüyle de her köşesini adımladığımız Bişkek, geniş ve büyük caddeleri, Türkiye'de pek rastlamadığımız genişlikteki meydanları, ağaçlarla kaplı kaldırımları, bol çiçekli parkları, heybetli tiyatro ve sinema binaları, heykelleri; birbirine her açıdan çok benzeyen tren vagonları gibi uzayıp giden yüksek binaları ve üniversiteleri ile modern bir şehirdi.

Bişkek'e vardığımız gecenin sabahında ilk işim Manas Üniversitesi'ne gidip göreve başlamak ve hocalarla tanışmak oldu. Manas Üniversitesi, Türkiye'deki üniversitelerle aynı statüde özerk bir üniversite. Henüz eğitim-öğretim başlamadığı için ilk haftalarımız Bişkek'i tanımakla geçti.

Üniversitenin önünde durup solunuza doğru

baktığınızda Ala Too(Ala Dağ)lar sizi büyütüyor. O kadar muhteşem bir görünüşleri var ki, insan "Zirvesine tırmansam gökyüzüne ve Tanrı'ya daha yakın olurum." düşüncesine kapılıyor. Ala Toolar bütün şehri bir baştan diğer başa kuşatıyor. Orada bulduğumuz

Kirgizistan'dan bir manzara, 2003

bir yıl içerisinde, bu dağ silsilesinde "Ala Arça" adıyla anılan piknik alanına birçok defa gittik. Kartalların uçuşunu bazen çıplak gözle bazen de dürbünle seyrettik. Türklerce mukaddes kabul edilen ardıç ağaçlarıyla kaplı ormanlık alanda Kırgızistan'ın güzel havasını teneffüs ettik. Ala Dağlar'ın en yüce zirvesinin 7439 m. yüksekliğindeki Pobeda (Zafer) Tepesi olduğunu da bu gezilerimiz sırasında öğrendik. ▶

Bişkek'te 80'den fazla etnik grup yaşıyor Kırgızlar nüfusun % 66,3'ünü oluşturuyorlar. Diğerleri: Kazak, Özbek, Uygur, Tuva, Altay, Türkmen, Ahıska Türklerinin yanı sıra Ruslar, Ukraynalı, Çinli, Koreli, Alman, Ermeni, Beyaz Rus, Yahudi, Gürcü, Stonyalı, Litvanyalı, Moldovalı, Dunganlar (Çinli Müslümanlar), vs...

Çüy (Çu), Issık-Göl, Narn, Oş, Talas, Celalabad, Batken oblastları şeklinde yedi bölgeye ayrılmış olan Kırgızistan'da Bişkek başkent olması sebebiyle özel bir statüde kabul ediliyor. Şehir plânlamacılığı, parkları, yeşillendirilmesi, yolları, özel yürüyüş yolları şeklindeki geniş ve ağaçlar arasına yerleştirilmiş kaldırımları ile Bişkek, çok güzel bir şehir

Bişkek'te bizi en çok hayal kırıklığına uğratan sokakta, pazarda, alışveriş merkezlerinde, hatta birkaç Kırgız'ın sohbet ettiği ortamda bile Rusça ile konuşulması oldu. Uzun yıllardır devam eden gelen bir alışkanlığın bir günde bıçak gibi kesilmesini bekleyemezdik.

Ama bağımsızlığın üzerinden geçen on dört yılın kısa bir süre olmadığı da bir gerçek. 1991 yılında ülkenin resmî dili olarak Kırgızca kabul edilmesine rağmen 2001 yılında resmî yazışma ve konuşmalarda kullanıldığı gerekçesiyle (!) Rusça da resmî dil olarak benimsenmiş.

Kırgızistan, dört bir yanı yüksek karlı dağlar, derin ve keskin vadilerle çevrili, yüzlerce ırmak ve gölle bezenmiş tabiat harikası bir ülke. Tarihi İpek Yolu üzerinde bulunan Kırgızistan'ın coğrafi konumunu Altay ve Tanrı sıradağları belirliyor. Bu sıradağlar, ülkeyi güneyde Fergana, kuzeyde Çu, batıda Talas, doğuda Narn olmak üzere dört büyük vadiye ayırıyor.

Kırgızistan'a varışımızın ilk günlerinde bir grup oluşturduk ve Burana'ya gittik. Bir zamanların Balasagun'u... O günlerden bu güne kalan bir minâre... Taş işlemeciliği o kadar harika ki... Türklerin hep göçer hayat yaşadığını, çok sonra yerleşik hayata geçtiğini düşünmüyorum. Öyle olsaydı bu kadar nefis işlemleri daha 11. yüzyılda nasıl yapabilirlerdi? Konar göçer hayatın yanında mutlaka çok eskilere dayanan bir de yerleşik hayat olmalı. Burana'da küçük bir müze de var. Eski dönemlerden kalan, kazılarda bulunmuş eşyalar burada sergileniyor. Buradaki minârenin üst kısmı tamamen yıkılmış. Sağlam kalan alt kısmı 20. yüzyıl başlarında restore edilmiş. Minârenin çevresinde balballar yanında üzerlerinde

Kırgızistanlı çocuklar, 2003

Arap harfli metinler bulunan mezar taşları da var. Minârenin üstüne çıktığınızda bütün civarı rahatça görebiliyorsunuz. Höyük ve kurgan tarzı yerler de hemen gözünüze çarpıyor.

Kış boyunca yakın civarlarda gezilebilecek her yeri hatta Almatı ve

Türkistan'ı da gez-

dikten sonra haziran 2004'te Kırgızistan içindeki ikinci gezimizde Narn bölgesine gittik. Issık-Göl'le Narn yolu uzun müddet aynı güzergâhtan devam ediyor. Tam Issık-Göl'e yaklaştığınız sırada yol ayrılıyor ve Narn'a doğru dönüyorsunuz. 3,5-4 saat kadar dağların, baharın yeni geldiğini size müjdeleyen, boz üyeler (çadır) ve cılla(at/at sürüsü)larla şenlenmiş çok geniş olmayan yemyeşil düzlüklerin arasında yol alıyorsunuz. Asıl insanı şaşırtan nokta, tam Narn'a girdiğiniz sırada karşınıza çıkıyor. Birden bire sanki dağda oyulan gedikmiş hissi veren bir yoldan şehre giriveriyorsunuz. "Aman Allah'ım, yoksa Ergenekon burası mı?" diye düşünmekten kendinizi alamıyorsunuz... 26 km. uzunluğunda, 2 km. ge-

nişliğindeki Narın, Sır-Derya'nun da doğduğu yer. Evine misafir olduğumuz Ömürbek BAPAYEV, bizi tepelere götürerek hem şehri seyrettirdi hem de bölgeyle ilgili bilgi verdi. Dağların arasında yer alan Narın'ın içinde ekim alanı olarak sadece evlerin önündeki bahçeler var. Gerçi Kırgızistan'ın hemen hemen tamamında, ülkenin dağlarla çevrili olması ve düzlüklerin azlığı sebebiyle zaten tarıma elverişli fazla alan yok. Narın'da yükseklerde yer alan ve daha çok boz üylerle kaplı bölgelerde de ekim alanı fazla değil. Buralarda daha çok at sürüleri olan, kısmen de büyükbaş veya küçükbaş hayvan besiciliği yapan ailelerle karşılaşıyorsunuz. Bu yörelerdeki geçim kaynağı genellikle hayvancılık üzerine kurulmuş. Bir de

Çin'e ulaşımı sağlayan -eski İpek Yolu'nun asfaltlanmış yeni hali- yol üzerinde kurulmuş konteynurlarda yaşayan aileler var. Bunlar konteynurları hem ev hem de iş yeri olarak kullanıyorlar. Yaptıkları yemek, çay ve kızı, bu yol üzerinden Çin'e hurda demir

taşıyan kamyon şoförlerine satıyorlar. Buralar bir tür dinlenme tesisi gibi ..

Kırgızistan'daki en güzel göllerden biri, sanki Allah'ın nakış nakış işleyip de yarattığı bir tabiat harikası olan Son Köl (Son Göl), Narın bölgesinde yer alıyor.

Evine misafir olduğumuz Ömürbek Bey de hanımı da doktor. Onlar, Kırgızistan'da hayat şartlarının zor olduğunu, karı koca çalışmalarının yanında, evlerinin önüne büyükçe bir bahçe yaptıklarını ayrıca at, inek, koyun ve tavuk beslediklerini, ancak böyle geçinebildiklerini söylediler. Hayat şartları ve işsizlik sadece Bişkek'te değil Kırgızistan'ın her bölgesinde en büyük problemlerden biri. Halkın % 74'ü

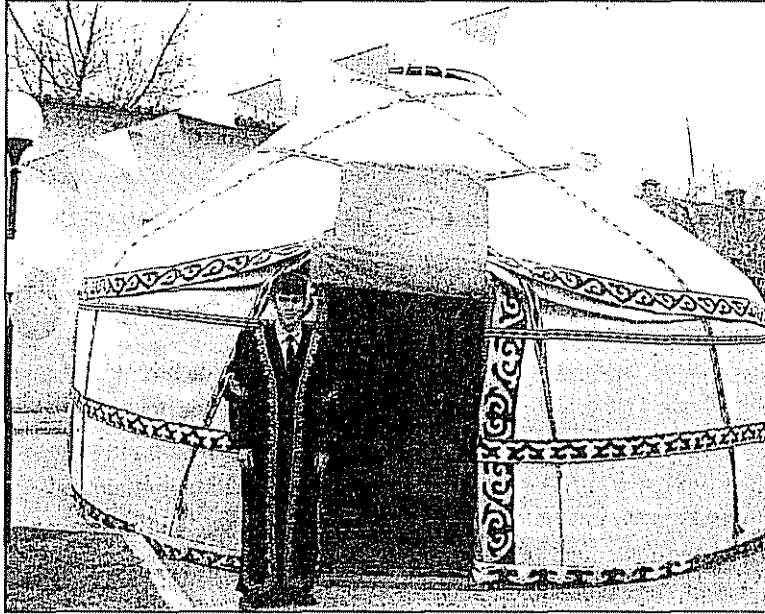
yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Ülkede ekonomik durumun kötü olması, işsizlik ve bol içki tüketimi gibi etkenler yüzünden karşılaşılan rüşvet ve hırsızlık olayları, özellikle başkent Bişkek'te yabancıları da ürküten sosyal yaralardan biri olarak karşımıza çıkıyor. Ruslar, Narın bölgesindeki Kırgızlara "Çistiy Kırgız" (Temiz Kırgız) diyorlar. Misafir olduğumuz süre içerisinde bu bölgede Rusça'nın hemen hemen hiç konuşulmadığını, güzel bir Kırgız Türkçesiyle konuşulduğunu da fark ettik.

Bizi misafir eden Bapayev ailesi ile önce yaylalara gittik. Tazece ekşitilmiş kımızlarımızdan yudumlar larken eski İpek Yolu'nun Çin'e doğru uzarısını, atların sağlığını, kımız yapılışını, Kırgız balalarının

oyunlarını da seyrettik. Her geçtiğimiz boz üyün veya evin önünde durdurulduk, ya ekmek ayran (yoğurt) veya kımızlarla karşılandık. Kursağımıza giren ha tuz ekmek hakkı ha yoğurt ekmek hakkı... Önemli olan asırlardır hasretini çektiğimiz kardeşlerimizin gönüllerini

bizlere açmalarıydı. Yılların hasretini kısa konuşmalara, tanışmalara, sohbetlere sığdırmaya çalıştık. Onlar Türkiye'yi bize sordular, biz Kırgızistan'ı onlara anlattık. Bapayev ailesi hem bizleri ağırladı hem oradaki birçok Kırgız aileyle tanışmamıza, sohbet etmemize, birbirimizi daha yakından tanımamıza vesile oldu. Kendimizi zaten Türkiye'nin herhangi bir şehrinde gibi hissettiğimiz Kırgızistan'da bu ailenin evi bana kendi evim kadar rahat ve huzur dolu geldi. Onlara minnettarım... Keşke bir gün onlar da benim evime misafir olsalar...

İkinci durağımız Talas oldu. Talas'a 4700 m. yüksekliğindeki "Suvsamır" yolundan gittik. Şehre, dağların yüceliği ve muhteşemliği içinde kâh kaybolan

Kırgız Çadırı, 2004

kâh kavırıla kavırıla nehirler gibi akıp giden yoldan, 4200 m. de boz üyeleri ve cıllıklarıyla hâlâ göçer hayat tarzını “*ataerki - feodal*” hayat tarzıyla da birleştirerek devam ettiren Kırgız kardeşlerimizin boz üyelerine misafir olarak, kırmızlarını ve çaylarını yudumlayarak ulaştık. Hemen Manas Kümbözü (Kümbet)’ne gittik. Tepeden Talas Savaşı’nın yapıldığı yer diye gösterilen düzlüğü seyrederken bize, dört nala, tozu dumana katarak koşan atlıların nal sesleri ve kılıç şalartıları kulaklarımızı çınlatıyor gibi geldi. Zaferleri, savaşları, kahramanlıklarıyla dilden dile aktarılıp asırlara meydan okuyarak bize kadar ulaşan Manas destanının Manas’ıyla, Semetey ve Seytek’i ile tek vücut olmak, onların at koşturduğu topraklara ayak basmak gönüllerimizi tarih sayfalarında savurdu. Tepenin hemen altında yer alan Manas müzesi gezilmeye de geçecek güzellikte bir mekân. Müzede Manas destanı yağlı boya tablolar şeklinde o kadar güzel resmedilmiş ki, bütün destanı okumuş kadar oluyorsunuz. Manas, resim kareleriyle size kendini anlatıyor. Meşhur Manasçılar için ayrılmış köşede de bu Manasçılar hakkında her tür bilgi mevcut. Manas destanı ile ilgili yayınlar toplanmış, güzel bir kütüphane köşesi oluşturulmuş. Manas müzesini tanıttı, resimler eşliğinde Manas, Semetey ve Seytek’i bize anlatan, nefis bir Kırgız Türkçesiyle konuşan, hayır, konuşan değil, sanki şakıyan rehberimize bu güzel Türkçe’si için teşekkür ederek müzeden ayrıldık. Kırgızistan’daki birçok tarihi binada olduğu gibi Manas Kümbözü’nde de mükemmel bir taş işlemciliği var. Anlatıldığına göre mukaddes bir yer olarak da görüldüğü için halk tarafından türbenin duvarlarından kazınan toprak avuç avuç götürülmüş. Bu sebeple türbe çok hasar görmüş ve 20. yüzyılın ortalarında aslına da sadık kalınarak restore edilmiş. Türbenin bahçesinde iki büyük kaya parçası var. Bunlardaki izlerin Manas’ın parmak izleri olduğuna inanılıyor. Türbenin arka kısmında külliye tarzında yapılmış olan yer ise hayır yapmak isteyenlerin veya adağı olanların hayvan kesip, pişirip eşine dostuna, ihtiyacı olanlara ikram ettiği bir hayır evi şeklinde. Manas Kümbözü’nün etrafı Manas’ın, Kanıkey’in ve kırk bahadırının heykelleri ile donatılmış, heykellerin çevresi, insanın gözünü de gönlünü de açan birer gül bahçesiyle nakışlanmış. Allah bütün Türk dünyasına bu gül bahçeleri gibi güzelliğider, birlik, dirlik ve huzur versin dualarıyla Ayazbek

Bey’in evine doğru yöneldik.

Talas’ta misafir olduğumuz evin dünürleri bizi “*Kudalık*” (Dünürlük) yemeğine davet ettiler. Evlere girdiğinizde boz üyelerin (çadır) de, evlerinde “*şır-dak*” adı verilen keçeden yapılmış kilimlerle renklendiğini görüyorsunuz. Can alıcı kırmızı, yeşil, sarı, maviler... Tabiatla iç içe yaşayan Türklerin renkleri... Bu yemekte, bugüne kadar kütaplarda okuduğumuz sofraya yerleşme düzenini, yaşça ve saygı açısından sıralamayı ve “*orun-üleş*” geleneğinin uygulanışını canlı olarak yaşadık. Yere uzun sehpalık şeklinde kurulan sofranın üstünde şekerden bisküviye, etten tathya, kırmızdan meyve suyuna, borsok, lipyoşka gibi birçok hamur işi ve ekmek türüne kadar her tür yiyeceği bulmak mümkün. Yemeğe oturur oturmaz ikram edilen kırmızdan içildikten; yaşınıza ve konumunuza uygun olarak gelen yemekler (genellikle külçö ve beş parmak) yendikten sonra “*çanaç*” veya “*çını*”(kâse)larla çay ikram ediliyor. Çay bu kaplara mutlaka yarım dolduruluyor. Sebepini sordüğümüzde “*Çayın taze ve sıcak ikram edilmesi misafire gösterilen saygıyla ilgilidir.*” cevabını alıyoruz.

Kırgızistan’da birçok aile geleneği ile dinî akidelere ve törenler iç içe uygulanıyor. Bebeğin doğumunda, göbek bağının kesilmesinde, çocuğun yürümesinde, evlilikte mutlaka eğlence ve ziyafetler düzenlenerek “*toy*” kuruluyor. At yarışları, ip çekme oyunu, şarkı yarışmaları, atışmalar yapılıyor. At eti ise, bizlerin zannettiği gibi sürekli değil, sadece doğum ve ölüm günlerinde, yıldönümlerinde veya törenlerde yeniyor, ikram ediliyor. Kültür ve geleneklerdeki beraberlik, bir de sevgiyle yoğrulunca millet hayatında ne kadar yapıcı, yaratıcı hatta kurtarıcı bir güce sahip olabiliyor, bunu bir kere daha yaşamış olduk. Kırgızistan’ın, Sovyetler Birliği döneminde ağza alınması bile yasak olan bu gelenek ve görevlerini yaşatmak, onları kaybetmemek için adeta bir kültürel direniş mücadelesi verdiği hepimizce malûm. Ülkeyi bu uzun ve zor dönemden bugünlere ulaştıran da yine bu gelenek ve göreneklerdir. Bugün aramızdaki bağ, yakınlığı, hemencecik kendi köyümüzdeymiş gibi aynı sofraya oturup sohbete başlayışımızı sağlayan da önce dilimiz sonra bu gelenek ve göreneklerimiz değil mi? ▶

Talas'tan sonraki yolculuğumuz, Ağustos 2004 tarihine tesadüf ediyor. Yıllardır ancak hayallerimizde içimizi ısıtan maviliğiyle yaşayan Issık-Göl'e doğru hasret, merak ve heyecanla yol almaya başladık. Gölün maviliği uzaktan görmekte bile hepimizi cezp etti. Issık-Göl seher vaktinde, tan atarken, öğle sicağında, akşam güneş batımında her zaman ve her şekilde harika... Kırgızistan'daki 300 göl içerisinde 6202 km_ genişliğiyle en büyüğü olan Issık-Göl, dünyanın da ikinci büyük gölü olma özelliğine sahip. Kırgızistan'daki diğer göl ve akış hızı yüksek olan nehirlerde yapılamayan deniz ulaşımı sadece Issık-Göl'de var.

Issık-Göl, uğrunda savaşlar yapılan bu mavi cennet, bugün bir tatil beldesi. Gündüz yüzmeye ve güneşlenmeye gelen insanlardan geçilmeyen sahil, gece kenarlara kurulmuş boz üyelerden gelen pop şarkıları, disko havasında yanıp sönen ışıklar ile farklı bir havaya bürünüyor. Issık-Göl çevresindeki yerleşim yerlerinde Türkiye'deki şartlara sahip olmasa da pansiyon veya otel bulabiliyor, alışverişlerinizi de pazarlardan veya mağazinlerden (marketlerden) yapabiliyorsunuz. Burada, Türklere ait olan, onların işlettiği, Türkiye'deki şartlara uygun bir otel de var.

Kırgızistan'da tanıştığımız diğer dostlarımız Ahuska Türkeriydi. Denizli'nin, Honaz ilçesinde yaşayan Ahuska Türkerlerinden Sait Bey, biz Kırgızistan'a giderken amcasının Kırgızistan'ın Krasnaya Reçka (Kızıl Nehir) köyünde oturduğunu, 5-6 yıldır görüşüp haberleşemediklerini, mümkünse ona bir mektup götürmemi rica etti. Bu vesileyle Kırgızistan'da tanıştığımız Efrailov ailesi, orada bulunduğumuz bir yıl içinde bizi hiç yalnız bırakmadı. Sadece evlerini değil gönüllerini de bize açtılar. Kurban bayramında da Azerbaycan'dan on yıl önce gelip buralara yerleşmiş. Ahuska Türkerlerinden bir aile hem kurbanımızı kesip hazırladı hem de o gün akşama kadar bizi misafir edip sanki kendi ülkemizde, evlerimizde bayram yapıyormuşçasına nezih bir bayram geçirmemizi sağladı.

Bişkek'te yaşayan Türk ailelerin çoğu, et, tavuk, süt ve yoğurt ihtiyaçlarını daha çok Ahuska Türkerlerinden karşılıyorlar. Bu maddi alışveriş vesilesiyle onlarla da dostluklar kuruluyor. Birçoğunun Türkiye'de mutlaka bir yakını var. Bu yüzden Türkiye'yi

merak ediyor, her fırsatta anlatıyorlar.

Kırgızistan'ın %74, 75'i Müslüman, %20'si Ortodoks Rus ve Ukraynalı, bunların yanında Protestan Alman, Musevî ve farklı etnik grupların sahip olduğu inanç sistemleri de var. Tarihten beri süregelen ve günümüzde Türkiye içinde de yoğun bir şekilde karşınıza çıkan misyonerlik faaliyetleri Kırgızistan'da daha da fazla.

Kırgızistan'da sözlü edebiyat geleneği hâlâ yaygın bir şekilde devam ettiriliyor. Özel günlerde, konserlerde, bayramlarda ve törenlerde akınlar, milli çalgı aleti komuzlarıyla Manas destanını, tarih sayfalarından fırlayıp çıkmış birer Manas edasıyla okuyorlar. Manas destanının okunuşu sırasında yapılan Şaman dansı, büyüsiyle insanı farklı dünyalara sürüklüyor.

Beş televizyon kanalına sahip olan ülkede devlet kanalı hem Rusça hem de Kırgızca yayın yapıyor. Diğerleri Rusça yayın yapıyorlar. Uydu anteniniz varsa hemen hemen bütün Türkiye televizyon kanallarını rahatça seyredebiliyorsunuz. Manas Üniversitesi'nin yayın organı olan "Manas" radyosu Türkiye Türkçesi ve Kırgız Türkçesi ile yayın yaparak "Ortak Türk Dili"ne de hizmet ediyor. Kırgızlara ait "Almas" radyosu da Türkiye Türkçesi ve Kırgız Türkçesi'yle yaptığı yayınlarla bu hizmete katılmakta. Aslında Ortak Türk Dili ve buna bağlı olarak ortak alfabe, ortak terimler, vs... gibi konularda çalışmaların ciddi bir şekilde ele alınıp yürütülmesi için "Türk Dünyası Akademisi" gibi bir merkeze ihtiyaç olduğunu bir kere daha belirtmek gerekiyor.

Bir yıl boyunca bize evini de gönülünü de açan Kırgız kardeşlerimizden, bizi koynunda besleyen ekmeğini aşını yediğimiz Kırgızistan topraklarından ayrılmak hiç de kolay olmadı. Bir yılın nasıl geçtiğini anlamadık bile... Bu kardeş ülkeden ayrılırken, kızımın gitmeyelim hıçkırıkları eşliğinde bulutların arasına doğru yükselen uçaktan hem yıldızların hiç durmadan göz kırptığı Kırgızistan'ı seyrettik hem de tekrar buluşup hasret gidereceğimize dair kendimize de, birbirimize de söz verdik. İnşallah bir gün....

* Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.